

nus gratiam generatim definiunt donum gratis concessum. *Non enim Dei gratia*, ait Augustinus, *gratia erit ullo modo, nisi gratuita fuerit omni modo.* (*De peccato original. cap. 24. n. 28.*) Ergo generalis illa regula justis ipsis congruit, quibus proinde gratia nunquam debita est.

2°. S. Augustinus sollicitum se fatetur, quod Pelagio dicenti *donare Deum ei qui fuerit dignus accipere, omnes gratias, sicut Apostolo Paulo donavit*, responderit Synodus Palæstina: *Ecclesiastico sensu & ipse sensisti de dono gratiarum quæ in S. Paulo continentur. Hic agebatur de Paulo, postquam Apostolatam & iustitiam adeptus fuerat: atqui tamen verebatur Augustinus, ne virus hæreseos in prædictis Pelagii verbis delitesceret, sui que metus hanc affert causam: Cum ergo non ait (Pelagius) donare Deum cui voluerit, sed ait donare Deum ei qui fuerit dignus accipere, omnes gratias; non potui, cum legerem, non esse suspiciosus; ipsum quippe gratiæ nomen, & ejus nominis intellectus aufertur, si non gratis datur, sed eam qui dignus est accipit.* (*Lib. de gestis Pelagii, cap. 14. n. 32. & 33.*) Ergo persuasum habuit Augustinus gratiam nequidem justis, qualis erat Paulus, deberi.

3°. Hortatur Apostolus ut quisque justus *cum timore & tremore suam salutem operetur, quoniam Deus operatur...* & *velle perficere pro bona voluntate.* (*Philip. 2. v. 12. & 13.*) atqui monitum illud indebitam esse justis gratiam perspicue demonstrat: non monet enim tantum Apostolus, ut justus sibi diffidat, suamque reformidet inconstantiam; verum etiã ut salubri divinorum iudiciorum metu percussus vitat, recogitans Deum nulli debitorem esse, sed donorum suorum arbitrum supremumque dominum, ea pro sua voluntate modo impertiri, modo in alicujus culpæ pœnam subtrahere. Debent quidem justis suam in Deo collocare fiduciam, ejusque opem non desaturam

sperare; verum hæc fiducia metum humilemque indignitatis nostræ sensum non excludit. Quapropter docet Augustinus totam auxiliorum divinorum seriem, à primo ad ultimum, citra hominis meritum dari: *Indè... ostenditur & inchoandi, & usque in finem perseverandi gratiam Dei non secundum merita nostra dari; sed dari secundum ipsius secretissimam, justissimam... voluntatem, ... ut esse discamus non alta sapientes, sed humilibus consentientes.* (*Lib. de dono persev. cap. 13. n. 33.*)

DISSERTATIO V.

De Gratia efficacitate.

BONUM ad quod movet gratia, vel non perficitur, vel reipsa fit. Si prius, apertum est gratiam tunc in mera ad bonum excitatione consistere, & proinde inefficacem esse. Si posterius, vel gratia suam ab humana voluntate liberoque arbitrio effectum obtinet, vel ab omnipotentia divina. In prima hypothesi, per liberum arbitrium; in secunda, per se & ab intrinseco, ut aiunt, est efficax, certamque & infallibilem habet cum humanæ voluntatis ab bonum determinatione connexionem.

Hic tria suscipimus expendenda: primum, utrum in præsentis naturæ lapsæ statu, gratia per se, an vero per liberum arbitrium, sit efficax; secundum, in quo sita sit gratiæ efficacitas; tertium, utrum in statu innocentia admittendum sit auxilium per se efficax.

CAPUT PRIMUM.

Utrum Gratia per se, an vero per liberum arbitrium sit efficax in præsentis naturæ lapsæ statu.

QUÆRES 1°. quænam sint ea de re Molinæ placita.

Resp. Gratiam non per se, sed per liberum arbitrium efficacem esse docet Molina in opere cui titulus, *Concordia liberi arbitrii cum gratia*, anni 1588, ubi tradit: 1°. Deum non posse creaturas liberarum, illarum earum libertate, certo & infallibiliter determinare; cum tamen ad operandum divino concursu indigeant, illum esse voluntatis arbitrio profusum subiectum. 2°. Gratiam in quolibet statu ad omne supernaturalis ordinis opus esse necessariam, eam autem huiusmodi esse, quæ voluntatem non sibi subiciat, sed contra à libero ipsius arbitrio pendeat, ut ita gratia voluntatis consensum non efficiat tanquam domina, sed expectet ut pedissequa; voluntas autem docilem gratiam flectat pro suo nutu, eamque modo efficacem reddat consentiendo, modo inefficacem dissentiendo. 3°. Duplicem non esse distinguendum naturæ statum quoad efficaciam gratiæ, cum in utroque eadem sit, nimirum versatilis, & omnibus Angelis hominibusque astatim collata. 4°. Gratiam sufficientem & efficacem vulgo quidem distinguunt, sed tamen eandem esse utriusque naturam; gratiam scilicet efficacem dici ab effectu, quem ipsi pro suo arbitrio tribuit voluntas, inefficacem vero & merè sufficientem, si eam suo effectu defraudare voluntati humanæ liberit.

Quæres 2°. In quo Molinæ consentiant aut dissentiant Theologi qui dicuntur *Congruistæ*.

Resp. Cum Molinæ doctrina non satis videretur à Semipelagianorum erroribus recedere, eandem quibusdam in capitibus emollire & temperare studuerunt nonnulli Theologi; quorum antesignani fuerunt Vasquez & Suarez ejusdem Societatis; ut vero planum fiat in quibus Molinæ assentiant aut refragentur, observandum est juxta Congruistam, in utroque statu nullum esse gratiæ discrimen quoad efficacitatem; gratiam semper fuisse & etiamnum esse versatilem; omne genus gratiæ voluntatem certo vique sibi insitâ determinantis, esse libertati inimicum; gratiam versatilem, licet una eademque sit in omnibus quoad naturam, esse tamen modo efficacem, modo inefficacem & sufficientem tantum, prout ipsi consentire vel dissentire voluntati placuerit. In his cum Molina, ut patet, concordant Congruistæ.

Sed gratiæ efficacitatem non repetunt ab eventu tantum, ut Molina statuerat; sed à quadam cum hominis ingenio, indole, affectibus & circumstantiis congruentiâ; non quod gratia ex illa congruitate certo consequatur effectum; sed quod Deus ope scientiæ mediæ præviderit voluntatem, in illis positam circumstantiis, esse consensuram. Uno verbo, si prævidit Deus voluntatem cœlesti motioni obsecuturam, gratia quam largitur erit efficax & congrua; si præscivit voluntatem dissentensuram, quantacumque conferatur gratia, non erit efficax, nec congrua dicenda est; quamvis autem, juxta eos Theologos, verè Deus velit omnes & singulos homines salvos fieri, & iis gratiam sufficientem largiri, nolunt tamen hoc gratiæ congruæ genus omnibus dari, sed nonnullis tantum quos Deus singulari peculiarique affectu prosequitur.

Quæres 3°. quid sentiant Augustiniani & Thomistæ.

Resp. Gratiam defendunt *ab intrinseco*, sive ex natura sua efficacem, non vero ex consensu voluntatis, aut circumstantiis congruis; gratiam scilicet quæ *infallibilem* cum effectu connexionem habet, ita ut non operetur quia volumus; sed potius ideo velimus; quia ipsa voluntatis nostræ consensum operatur. His prænotatis, fit

PROPOSITIO I.

Omnino rejicienda est eorum opinio, quæ cum Molina docent Gratiam quamcumque esse ex natura sua versatilem, eamque efficacem vel inefficacem non fieri nisi assensum vel dissentum liberi arbitrii.

Prob. Illa sententia prorsus rejicienda est, quæ cum variis pietatis & vitæ Christianæ officiis non videtur posse consistere: atqui talis est quam refellimus sententia. Præcipua enim vitæ Christianæ officia revocari possunt ac fidem in Deum omnipotentem, ad Ipsem fiduciamque in solo Deo collocandam, ad cultum & amorem supremo Numini debitum, ad humilitatem quæ laus cujuslibet boni integra Deo tribuitur: atqui hujusmodi officia & virtutes cum gratiæ versatilis dogmate non videntur conciliari posse.

Probatur prima pars. Divinam in res corporeas omnipotentiam nullus diffitetur Christianus. Illius omnipotentiam opus est, non solum orbem universum continuâ quadam creatioe conservare, & generali providentiâ moderari; sed suum etiam cuicunque parti locum assignare, suam singulis corporibus formam, suasque proprietates distribuere. De rerum enim corporearum regimine intelligantur necesse est hæc Scripturæ verba: *Omnia quæcumque voluit fecit in cælo & in terra, & non est qui resistat voluntati ejus.* Numquid ergo minus potens est Deus in res spirituales, quam in corporeas? Divinæ voluntati parent corpora; numquid

obstent voluntates humanæ? absit: postea enim ostendemus Deum malos convertere ad bonumque eâ facilitate flectere, quæ res universas creavit, mortuos suscitavit, & miracula patravit: atqui longè dissimilem Deum sibi fingunt Molinistæ: vult hominem convertere, sed non potest, obstante humanâ libertate; nihil non agit ut hominem ad se alliciat, sed frustra; vincit voluntas humana, & divinam efficit inertem & sterilem. O miserandam Dei conditionem, qui sua consilia ad exitum perducere non valet! Sed potius ô vanas hominum mentes, qui certos divinæ omnipotentiam fines audent constituere!

Quam diversam omnipotentiam divinam notionem exhibent Scripturæ! quotiès gratiæ dona vaticinantur Prophetæ, totiès Deum magnificè describunt, ut summum Dominum cujus imperio subjacent omnia. Consulendus præsertim Isaias; *Israël, inquit, salvatus est in Domino salute aternâ, ... quia hæc dicit Dominus creans cælos, ... formans terram: ... ego Dominus & non est alius... Deus justus & salvans non est præter me.* (Cap. 45. v. 17. 18. 21.) *Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet.* (Cap. 46. v. 10.) Quibus verbis, quasi totidem fulminibus, feriuntur qui Deum ita deprimunt, quasi non posset homines, quando voluerit, salvos facere, nec eos, illasâ libertate, ad bonum invictè pertrahere.

Præterea quilibet fidei Symbolum recitat; Deum confitetur *omnipotentem* sine ulla exceptione, & *factorem rerum visibilium omnium & invisibilium*: atqui omnipotentiam hanc augustiores intra limites coercent Molinistæ, dum rerum quidem corporearum quæ infimæ sunt, summum regimen Deo permittunt; in voluntates autem humanas quæ multo sunt præstantiores, dominium ipsi præripiunt; dum nolunt eum in voluntatem ita agere, ut consensum ejus & determinationem certo obtineat.

Probatur secunda pars, scilicet in gratiæ versatilis systemate spem salutis & fiduciam non esse in solo Deo, sed etiam in libero arbitrio collocandam. Spes nimirum salutis in iis ponenda est, à quibus salus obtineri potest: atqui in gratiæ versatilis opinione duo pariter ad salutem afferendam conspirant, scilicet gratia & liberum arbitrium: adultis enim nulla esse potest salus sine bono opere: atqui liberum arbitrium ad bonum opus non minus confert, quam gratia; siquidem ista dat solam boni operis possibilitatem, liberum autem arbitrium dat ipsum bonum opus; ergo in utroque pariter spes salutis constituenda est. Imo magis expectanda est salus à voluntate humana, quam à gratia: potior enim in salutis negotio partem habet voluntas: hæc quippe dat ipsum bonum opus quo salutem assequimur; gratia autem versatilis solam impertit bene operandi potestatem quâ nemo sanatur, nemo liberatur.

Quam autem hæc sint à veræ pietatis sensu aliena, manifestum est. Ecclesia enim suis in precibus proficitur, *se in sola spe gratiæ cælestis inniti*; Propheta exclamat: *Dominus illuminatio mea & salus mea, quem timebo?* (Psal. 26. 1.) *In te, Domine, speravi, non confundar in æternum*; (Psal. 30. 1.) aliaque similia in Psalmis sunt frequentissima. Si vera autem sit Molinistarum doctrina, hujusmodi preces ad liberum arbitrium transferendæ sunt, quas potiori jure sibi vindicare potest, quam Deus.

Prob. tertia pars, nempe cultum Deo debitum non parum doctrinâ gratiæ versatilis imminui. *Non colitur enim Deus, nisi amando*, ut ait S. Augustinus. (Epist. 140. ad Honorat. cap. 18. n. 45. tom. 2. pag. 438.) Cultus ille primum est Religionis officium, & completitur magnum illud sacrificium, quod perficitur *in ara cordis igne fervidæ caritatis*, inquit S. Augustinus. (Lib. 10. de Civit. Dei, cap. 3. n. 2.) Tunc autem homo

sefe velut hostiam viventem Deo consecrat, quando se suaque omnia ad Deum refert, tanquam ad primum rerum omnium principium & finem ultimum; quando nihil sibi reservat, quod Deo non liter; quando seipsum exinanire, & quasi exhaurire curat, ut quidquid est, quidquid potest, quidquid habet, auctori suo reddat à quo omnia accepit: atqui longè aliter se geret gratiæ versatilis defensor, si cultum divinum ad opinionem suæ normæ accommodet. Deum quidem diligit & adorabit, ut autorem & dominum sui corporis, suæ animæ, sui arbitrii, suæque facultatis ad bonum per gratiam flexibilis; sed Deum non colet ut dominum & autorem sui consensus, sui que operis; corpus, animam, suamque bene operandi potestatem Deo offeret & immolabit; sed meliorem victimæ partem sibi spondet, bonum scilicet consensus, bonumque opus. Quo enim jure id repeteret Deus, quod non dedit, & in quod nullum habet dominium?

Præterea mirum est quantum nostra in Deum caritas accendatur ex doctrina gratiæ per se efficacis; quantum vero deservescat ex adversariorum opinione. Quotoperè enim ad Deum amandum excitamur, cum attendimus eum, propter specialem dilectionem suam, nobis gratiam efficacem præparasse, quâ certissimè liberaremur, quamque nobis statuto tempore largitur, præ aliis quibus eam justè non tribuit. Hoc beneficium recogitantes exclamamus: *Benedictus Deus... qui... elegit nos ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in caritate.* (Eph. 1. v. 3. & 4.) Atqui hoc certè locum non habet in adversariorum opinione. Neque enim Deus cuiquam ideo gratiam versatilem dat, quod eum peculiari affectu dilexerit, cum parem omnibus gratiam indiscriminatim, juxta Molinistas, distribuatur. Præterea eo magis quisque Deum amare debet,

quo plura ab eo beneficia & gratiæ dona accepit; qui autem benè operatur, juxta gratiæ versatilis doctrinam, nihil amplius accepit à Deo, quam nefarius quivis; non est ergo cur Deum impensius diligere teneatur.

Prob. quarta pars, scilicet vix ullum humilitati christianæ locum superesse, si non alia sit gratia quam versatilis. In eo quippè sita est humilitas christiana, ut Deus in omnibus collaudetur. Hinc illud Apostoli præceptum, ut *qui gloriatur, in Domino gloriatur.* (1. Cor. 1. 31.) Hinc tam frequens repetit laudem totius boni operis Deo debitam esse: *Prædestinavit nos, ... inquit, in laudem gloriæ gratiæ suæ, ... ut simus in laudem gloriæ ejus.* (Eph. 1. v. 5. 6 & 12.) *Ei qui potens est omnia facere... secundum virtutem quæ operatur in nobis, ipsi gloria... in omnes generationes.* (Ibid. 3. v. 20. 21.) *Ei qui potens est vos confirmare juxta Evangelium meum, ... soli sapienti Deo... honor & gloria,* (Rom. 16. v. 25 & 27.) *Ei qui potens est vos conservare sine peccato... soli Deo Salvatore nostro, gloria & magnificentia, imperium & potestas.* (Jud. v. 24 & 25.) Atqui in doctrina gratiæ versatilis, homo in seipso gloriari jure potest, & boni operis laudem cum Deo dividere. Si enim grãtia ex natura sua sit versatilis & inefficax, homo divino muneri addit aliquid de suo; accipit à Deo auxilium iners quod perficit, auxilium inefficax quod perducit ad effectum. Quidni igitur boni operis gloriam cum Deo partiretur? Laus Dei est quod virtutis instrumentum, nempe gratiam versatilem, homini præbeat; sed laus est hominis quod illo instrumento strenuè utatur ad consequendam virtutem.

Præterea quid est humilitas? *Virtus*, inquit S. Bernardus, *quæ homo ex verissima sui cognitione sibi ipsi vilescit;* (Tract. de 12. grad. hum.) virtus quæ homo modestè confitetur se nihil esse à seipso, nihil mereri; & si quid sit, si quid mereatur

mereatur, totum id accepisse à Deo, ita ut cum Propheta exclamet: *Ego vir videns paupertatem meam.* (Thren. 3. 1.) *Inops & pauper sum ego,* (Psalm. 85. 1.) & cum Apostolo: *Nihil sum:* (2. Cor. 12. 11.) atqui longè alios de seipso sensus homini ingenerat Molinæ doctrina. Quomodo enim seipsum despiceret, qui totum salutis negotium non tam gratiæ versatili, quam suo libero arbitrio potest adscribere? Quomodo sese dimitteret, qui suã operã & industriã efficit, ut non sterile ac inutile sit Dei auxilium? Quomodo sibi vilescere, qui habet de suo aliquid quod non accepit? Habeo, inquit homo, auxilium efficax quod non accepi; liberum enim meum arbitrium effecit, ut quod erat inefficax, fieret efficax illi consentiendo, eoque strenuè utendo.

Procul hinc igitur doctrina quæ innatam hominì superbiam nutrit & fovet, infixumque animo se deat illud Apostoli monitum: *Si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.* (Gal. 6. 3.) Meminerimus Apostolicæ sententiæ: *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* (1. Petr. 5. 5.)

Iisdem etiam argumentis evertitur Molinæ doctrina, quibus Congruistarum opinionem impugnabimus, & *intrinsecam* gratiæ efficacitatem adstruemus.

PROPOSITIO II.

Rejiciendum est Congruistarum systema.

Probatur 1°. Quia Congruistarum sententia in ipsam Molinæ opinionem quam explosimus, recidit. Enimvero gratia quæ suam ab hominis voluntate & arbitrio efficaciam ducit, ipsissima est Molinæ gratia: atqui gratia congrua suam à voluntate hominis efficaciam mutuatur; siquidem, prout à Deo proficiscitur, versatilis est & indifferens, neque se consensum obtinet; efficax autem est, vel

inefficax, prout consentire vel dissentire voluntati libuerit. Nam, fatente Suareſio, ſi duo homines in iſdem circumſtantiis ſint conſtituti, idemque prorsus auxilium accipiant, non repugnat alterum conſentire, & alterum diſſentire; ergo gratia congrua à Moliniana non diſcrepat.

Et vero Theologi Congruiſtæ à Molinianis hoc uno diſſentiunt, quòd velint gratiam congruam, non ideo efficacem eſſe, quia voluntas ei conſentit; ſed quia ſpeciali Dei bonitate in iis datur circumſtantiis, in quibus ei conſenſuram voluntatem Deus prævidit: atqui hæc differentia reſpectu gratiæ merè externa eſt, neque impedit quonimus gratia congrua ex ſolo voluntatis conſenſu ſit efficax. Vel enim efficaciam à ſolo voluntatis conſenſu mutantur, vel à circumſtantiis opportunis in quibus conſentitur, vel ex futuri conſenſus præſcientiæ: atqui duo poſteriora dici nequeunt. Suam quidem effi-
caciæ non trahit à circumſtantiis, cum, ſa-
tentibus huius opinionis autoribus, nullæ cir-
cumſtantiæ ex ſeipſis virtutem habeant voluntatem certo determinandi: nec repugnat Paulum gratiæ diſſentire in iſdem circumſtantiis, in quibus Petrus conſentiret; non poteſt etiam dici efficax ex futuri conſenſus præſcientiæ: hæc enim conſenſum non efficit, ſed futurum duntaxat ſupponit; ergo voluntatis conſenſus unica ratio eſt, quæ afferri poſſit cur gratia congrua ſit efficax, potius quam inefficax; ego ratione ſui ſpectata non diſſert à Maliniana, ac proinde adverſus Congruiſtas eadem militat argumenta, quibus impugnantur Moliniſtæ.

Prob. 2°. Gratia efficaciam repetunt Congruiſtæ ex ſcientia media, quæ Deus voluntatem conſenſum certo prænovit, ſi gratia in his vel illis circumſtantiis conferatur: atqui ſcientiæ mediæ commen-
tum jam ſubvertimus, ubi de ſcientia divina diſ-
putatum fuit; ergo fictitia eſt quam Congruiſtæ proponunt gratiæ efficaciam.

Prob. 3°. Juxta Congruiſtas fieri poteſt, ut ð

Quobus hominibus eodem auxilio inſtructis, poſſitque in iſdem circumſtantiis, unus conſentiat & alter diſſentiat: unus proinde ab alio ſecernitur. Illud autem diſcrimen non oritur ex auxilio con-
ceſſo, cum uterque idem omnino acceperit: non repetendum eſt etiam à circumſtantiis: uterque enim in iſdem conſtitutus ſupponitur; alter igitur ab altero ſe ipſum diſcriminat: atqui illud ad-
verſatur his Apoſtoli verbis: *quis te diſcernit?*

Reſpondent Congruiſtæ hominum diſcretionem, bonique operis gloriam ſoli Deo tribuendam eſſe: quod enim gratia in opportunis detur circumſtan-
tiis, id penès ſolum Deum eſt.

Illud vero reſponſum ad rem non pertinet. Hic enim non quærimus an penès Deum ſit hominem in iis circumſtantiis collocare, in quibus prævidit eum gratiæ conſenſuram, quod nec ipſe Pelagius inſiciaretur; ſed quæritur unde fiat ut gratia in his vel illis circumſtantiis data, efficax ſit potius quam inefficax: atqui ex libero arbitrio id provenire, abundè fuit demonſtratum.

Iſta comparatione res apertius declarabitur: ſingamus Regem, præmio propoſito, certamen de curſus velocitate inſtituere, & ſimul certo cognoſcere, è ſuis ſubditis alium victorem fore, ſi equitatione, alium ſi curribus, alium ſi pedibus, alium ſi navibus certetur. Sed cuidam ex illis volens gratificari, decernit equitatione certatum iri, in qua ceteros ab eo ſuperandos eſſe certo prænovit. In ea hypotheſi qui equorum curſu vicerit, gratias quidem Regi debet, quod ipſius in favorem illam curſus ſpeciem propoſuerit, in qua noverat eum præmio donandum eſſe. Quod vero in huiusmodi certamine vicerit, non Principis benevolentia, qui victoriam ipſius tantum prævidit, ſed propria debet induſtria. Idem de gratia congrua dici debet. Id quidem electi Deo debent quod ſpeciali in eos affectu hunc circumſtantiarum ordinem inſtituerit, in quo ipſos

gratiæ consensuros prænoverat : quod vero gratiæ præveniendi obsecuti sint, illud non Deo, at sibi-metipsis suoque libero debent arbitrio.

Prob. 4°. Concilium Arausicum II desinit, *Deum non expectare voluntatem nostram.* (*Can. 4. tom. 4. Concil. Labb. pag. 1667.*) Atqui si gratia suam mutuaretur efficaciam à consensu voluntatis per scientiam mediam præviso, Deus voluntatem nostram expectaret; suam enim gratiam nonnullis hominibus quos peculiariter diligit, non dabit, juxta Congruistam nisi quando, exploratâ voluntate, eam ita comparatam esse noverit, ut in his vel illis circumstantiis consensura sit.

Prob. 5°. Nedum fides christiana doceat Deum hominum ingenio & circumstantiis sese accommodare, ut eos convertat; contra apertè prædicat Deum vi suæ gratiæ hominum ingenia flectere, subjicere, domare, cum voluerit. Quando Saulus atrox, plenusque minarum ad Christianos persequendos suppliciiisque tradendos properabat, nonne è lupo in agnum, è persecutore in Apostolum de repente mutatus est? Atqui tamen quotquot aderant circumstantiæ, nedum gratiæ obsecundarent, ipsi maximè obstabant: ergo non ideo gratia congrua est & efficax, quia circumstantiis attemperatur; sed ideo potius homines gratiæ obsequuntur, quia ipsorum ingenium & contumaciam Dei gratia flectit & frangit.

Prob. 6°. Congruistarum systema supremæ Dei majestati injuriosum est. Quid enim Deo indignius fingi potest, quàm eum exhibere ut timidum sollicitumque exploratorem, qui semper invigilat, semper veluti in excubiis stat, ne sibi elabantur electi, utque congruas opportunasque circumstantias arripiat, in quibus prævidet eos esse gratiæ consensuros, illosque quasi per astutiam ad salutem perducatur: atqui indignam hanc personam sustineret Deus in Congruistarum systemate, ut facile patet.

Prob. 7°. Ideo Congruistæ hanc excogitarunt sententiam, & doctrinam gratiæ per se efficacis deseruerunt, quod ipsi durior videretur: atqui longè asperior est novella quam in Scholas invexerunt opinio. Ita enim se habet: Deus per scientiam mediam ab æterno cognovit quid facere vellent reprobi, quibuscumque in circumstantiis ponerentur. Inter illas autem, alias vidit in quibus ad malum sese ferrent & gratiâ abuterentur, & alias in quibus ad bonum sese flecterent & gratiæ consentirent; in illud vero totus incumbere videtur, ut reprobos in iis circumstantiis constituat, in quibus prævidit eos malum operaturos, ipsosque ab illis circumstantiis removeat, in quibus præscivit fore ut ad bonum sese conveterent & salutem consequerentur. Numquid aliter se gereret Deus, si æternam reproborum perniciem positivè & efficacissimè vellet? Desinant igitur Congruistæ suam opinionem jactitare, ut divinâ bonitate digniorem.

Prob. 8°. Ex eo quod Congruistarum opinio primum fidei nostræ articulum, quo in Deum omnipotentem non reddere profiteamur, subvertere videatur.

1°. Etiam illud omnipotentis divinæ propriam est, facere possit quidquid nos repugnat: atqui id stare non potest cum placitis Congruistarum. Nulla quippè est creatura rationalis, quam absolute spectatum repugnet salvam fieri; atqui in Congruistarum systemate aliqua esse potest creatura rationalis, quam Deus salvare nequeat. Deus enim aliquem ad salutem perdocere non potest, quin antè prævideat eum in quibusdam saltem circumstantiis gratiæ consensurum esse: atqui supponere licet aliquos esse homines in peccato sic obstinatos, ut quibuscumque in circumstantiis collocati, gratiæ cuilibet consentire nollent. *Quocumque auxilio dato*, inquit Suarez, *fieri potest ut voluntas ipsi effectivè resistat.* (*De grat. part. 1. lib. 3.*

cap. 25.) Undè concludit existere posse homines quos Deus convertere, illasà ipsorum libertate, non valeat. *Sequitur*, inquit, *data illà hypothesi, Deum non posse voluntatem efficaciter & liberè convertere; . . . possit tamen illam convertere qua vellet, impediendo libertatis usum.* (*Lib. 3. de auxiliis. cap. 14. 16.*) Ea profecto singulare omnipotentia genus !

2º. Deus ita est potens, ut non solum quidquid ex se non repugnat facere possit; verum etiam illud operari quovis in loco, quovis tempore, quibusve in circumstantiis. Cum igitur nulla sit temporis vel loci circumstantia, in qua repugnet peccatorem ad Deum converti, nulla sit etiam necesse est, in qua Deus non valeat peccatorem, illasà ipsius libertate, ad se convertere: atqui in Congruistarum sententia, Deus nequit peccatorem in hac vel illa circumstantia convertere, in qua eum gratia non esse consenturum præcivit. Idcirco ipsi opus est ut eligat loca, momenta, in quibus sua voluntas accedente hominis consensu, suum obtineat effectum; ergo in illa sententia Deus non est summè potens.

Longè aliam divinæ potentia notionem exhibet Augustinus: *Deus*, inquit, *sine dubio habens humanorum cordium quo placeat inclinandum omnipotentissimam potestatem, . . . magis habet in potestate suâ voluntates hominum, quàm ipsi suas:* (*Lib. de corrept. & grat. cap. 14. n. 45.*) atqui homines in potestate voluntates suas sic habent, ut quavis in circumstantia sese ad Deum convertere, vel ab eo recedere possint, illasà sui arbitrii libertate; multo magis igitur Deus quoslibet peccatores, in quibuslibet circumstantiis ad se revocare potest, salvâ eorum libertate.

Objic. S. Augustinus sic habet: *Non volentis,*

neque currentis, sed miserentis est Dei, qui hoc modo vocavit, quo aptum erat eis qui secuti sunt vocationem. Paulo post sic pergit: *Si vellet etiam ipsorum misereri, possit ita vocare, quomodo illis aptum esset, ut & moverentur & intelligerent & sequerentur: illi enim electi; qui congruenter vocati.* Denique sic prosequitur: *Cujus miseretur sic eum vocat, quomodo scit ei congruere ut vocantem non respuat.* (*Lib. 1. ad Simplicianum, n. 13.*) Ergo S. Augustinus gratia efficacitatem repetit ex congruitate.

Priusquam respondeamus, annotandum est S. Augustinum, sui Episcopatus initio, duos de variis quæstionibus libros scripsisse ad Simplicianum, Ambrosii in sede Mediolanensi successorem. Quo in opere Catholicam quidem de gratia doctrinam tradidit; sed illius operandi modum non ea cum diligentia exposuit, quam postea in libris de prædestinatione Sanctorum, & de dono perseverantiæ adhibuit in quibus Semi-pelagianorum argutias ex industria explodit: in eo autem scripto ubi minus perspicue de modo quo gratia operatur differit S. Doctor, nonnulla expiscantur Congruistæ, quibus suam opinionem stabilire nituntur. Nunc

Resp. Dist. conseq. S. Augustinus gratia efficacitatem reponit in congruitate *intrinsecâ*, quæ petitur ex ipsamet gratia natura, conc. conseq. incongruitate *extrinsecâ* & petita ex circumstantiis loci, temporis, &c. neg.

Scilicet præfata S. Augustinus loca id unum probant, nempe quamdam gratia efficaci inesse congruitatem, quod quidem verum est; at non eo sensu quod illa gratia dicatur congrua, quia indoli nostræ & circumstantiis loci, temporis, attemperata est, ut aiunt Suarezii Discipuli: hanc enim interpretationem passim repellit S. Doctor, gratia efficaciam in omnipotentissimam Dei voluntatem refundendo, ut ex

dicendis apertum erit; sed gratia eo sensu dicitur congrua, quod effectui quem Deus decrevit sit accommodata, & vincendæ pravæ cupiditatis relutationi per se congruat. Cum enim voluntas secundum id operetur, quo magis delectatur, quando vult Deus aliquem sic vocare ut sequatur, eam ipsi caritatem inspirat, quæ major sit resistente concupiscentiâ, ita ut voluntas ad cœlestia validius erigatur caritate, quam ad infima deprimitur cupiditate.

Sed nusquam cogitavit Augustinus de gratia congrua, qualem sibi fingunt adversarii. Nam apud eos gratiæ effectus non tam est miserentis Dei, quam hominis volentis, quia misericordia Dei sola non sufficit, nisi accedat voluntatis nostræ consensus; asserit vero S. Doctor non sine blasphemâ sic inverti posse Apostoli dictum: *At, inquit, illud manifestum est frustrâ nos velle, nisi Deus misereatur; illud autem nescio quomodo dicatur, frustrâ Deum misereri, nisi nos velimus; si enim Deus miseretur, etiam volumus.* (*Ibid. n. 12.*)

Præterea in Congruistarum opinione, effectus misericordiæ Dei in hominis est potestate, & frustrâ miseretur Deus, si homo nolit miserenti obtemperare; id autem refellit Augustinus: *Quoniam, inquit, non potest effectus misericordiæ Dei esse in hominis potestate, ut frustrâ ille misereatur, si homo nolit; quia si vellet etiam ipsorum misereri, posset ita vocare, quomodo illis aptum esset, ut & moverentur & sequerentur. . . nullius Deus frustrâ miseretur; cujus autem miseretur, sic eum vocas quomodo scit ei congruere.* (*Ibid. n. 13.*)

PROPOSITIO III.

Admittenda est in statu naturæ lapsæ gratia ab intrinseco, sive ex natura sua efficax, quæ voluntatis consensum verè operetur.

Ad stabiliendam tanti momenti veritatem, multiplex argumentorum genus adhibebimus; ne quid autem obscuritatis afferat rationum copia & varietas, istum instituemus ordinem: primam probationem ex Scripturis depromemus; secundam, ex publicis Ecclesiæ precibus; tertiam, ex Traditione; quartam, ex D. Bossuet.

PROBATIO I.

Ex Scripturis.

1°. Apud homines veritatis studiosos, dirimendam hanc controversiam sufficeret illud Apostoli effatum: *Cum metu & tremore vestram salutem operamini; Deus est enim qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate.* (*Philip. 2. v. 12. & 13.*) Porro hæc verba *velle & perficere* exprimunt, tum voluntatis consensum tum opus bonum: atqui testatur Apostolus Deum operari in nobis *velle & perficere*; ergo & consensum & opus bonum efficacissime operatur.

Diceat fortassè adversarii Apostolum in præfata sententia non nihil exaggerasse, neque eam prout sonat, sed metaphoricè accipiendam esse, alioqui nullum videri humanæ libertati superesse locum: atqui non ideo licet obvios & genuinos Scripturarum sensus alio detorquere, quod præ se ferant doctrinam quæ humanæ intelligentiæ captum superet. Aliter vicerunt Calvinistæ, nec argui possunt quod ad metaphoram desistant hanc Christi sententiam: *Hoc est corpus meum.* non leviores enim in-

currit in difficultates Catholicorum de reali corporis Christi præsentia in Eucharistiæ Sacramento, quam Theologorum de gratia per se efficaci sententia: atqui tamen ad efrugiendum illud incommodum non licet Calvinistis clarissimum Christi dictum à litterali sensu ad metaphoricum transferre; ergo pariter non licet Molinistis perspicuam Apostoli sententiam infirmare eam ob causam, quod assequi non possint quo pacto libertas cum efficacissimâ Dei operatione consentiat.

Præterea ne unum quidem Doctorem proferre possunt adversarii, qui monuerit divum Paulum metaphoricè locutum fuisse. Aliunde nihil est in Apostoli verbis, quod metaphoram sapiat. Monet enim Philippenses *ut cum tremore salutem suam operentur*, hancque rationem affert, quia *Deus operatur & velle & perficere*; sicque omnia rectè coherent, & sibi mutuo connexa sunt.

Apud Molinistas hoc erit Apostoli ratiocinium: Deus suis semper adest, gratiam veritatemque largiendo, quâ facillimè possint bonum quodcumque perficere; ergo cum tremore salutem allaborandum est: atqui absurda & infusa est hæc conclusio. Contrarium certè debuerat inferre Apostolus. Si enim Deus per gratiam veritatemque semper expeditam boni possibilitatem tribuat, confidenter salutem danda est opera, nec metuendum est ne, quantum ex Deo est, bonum aliquando perficere desinamus.

Nos vero sic differentem Apostolum inducimus: Deus efficacissimâ, sed liberissimâ voluntate in nobis operatur & consensum, & rectum opus; necesse est ergo ut cum tremore salutem operemur, ne fortè in nimia confidentiæ peccatam, suam auxilium subtrahat: *Si enim timetis & tremistis*, ait Augustinus, *non extollimini, tanquam de vestris operibus, quia Deus est qui operatur in vobis.* (*Lib. de grat. & lib. arb. cap. 9.*)

Denique hanc interpretationem confirmant alia ejusdem Apostoli loca: (*Deus*) *apert vos*, inquit, *in omni bono, ut faciatis ejus voluntatem, faciens in vobis quod placeat coram se per Jesum Christum.* (*Heb. 13. 21.*) Id Hebræis precatur Apostolus, ut Deus apert eos ad omne bonum, & ad exequendam voluntatem suam applicet; sed quo pacto Deus *nos apert in omni bono*? Dum ipse facit in nobis quod sibi placitum est, inquit Apostolus. Quid autem Deo placet? An sola bene operandi potestas? Nullo modo; siquidem bonis & malis communis est, neminemque discernit; solus ergo voluntatis consensus, solum rectum opus Deo placet; idipsum igitur in nobis operatur & efficit.

2°. Illa gratiæ divinæ operatio est per se efficacissimâ, quæ in Scripturis comparatur cum omnipotentissimâ Dei voluntate, quæ res universas è nihilo creavit: atqui divinæ gratiæ operatio non semel in Scripturis comparatur cum, &c. *ipsum sumus factura*, ait Apostolus, *creati..... in operibus bonis.* (*Ephes. 2. 10.*) *Induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia.* (*Ibid. 4. 24.*) Longè antè dixerat Pfates Regius: *Cor mundum crea in me, Deus.* (*Pf. 50.*)

Sicut ergo, quando nondum eramus, à Deo fingimur ut simus: ita cum mali essemus, à Deo fingimur ut boni simus. Sicut rebus non existentibus vitam inspirat, ut è nihilo educantur: ita vitam spiritalem, bonum scilicet amorem, in mentem humanam immittit, ut à peccato liberetur & justitiam assequatur: *Fingimur ergo*, inquit Augustinus, *id est, formamur & creamur in operibus bonis.* (*Lib. de grat. & lib. arb. cap. 8. n. 20.*) *Non solum homines, sed etiam justos ipse feci nos.* (*Enarrat. in Psal. 18. n. 2.*) Eadem est S. Prosperi doctrina; *Sicut ipse feci nos, & non ipsi nos; ita ipse reficit*

nos, & non ipsi nos. (*Epist. ad Rufinum, cap. 12. in Append. tom. 10. oper. S. Aug. pag. 168.*) Idem in carmine de ingratis, (*Cap. 14. de gratiâ*) sic habet :

Mutans intus mentem atque reformans
Vesque novum ex fracto fingens virtute creandi.

Illis Patribus præverat S. Chrysostomus : Multo difficilius est, inquit, humanis rationibus persuadere libero arbitrio (ut credat,) quam operari naturam. (*Homil. 3. in Ep. ad Ephes. n. 2.*)

3°. Frequens est in Scripturis comparatio divinæ operationis quâ fidem & justitiam largitur cum potentia quâ mortuos suscitavit. Peccatum dicitur mors, & justificatio vocatur reditus ad vitam : Amen dico vobis, ait Christus, quia qui verbum meum audit, & credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & ... transit à morte ad vitam. (*Joan. 5. 24.*) Deus, ... inquit Apostolus, cum essemus mortui peccatis, conviviscavit nos in Christo, ... & conresuscitavit, ... ut ostenderet ... abundantes divitias gratiæ suæ. (*Ephes. 2. v. 5. 6. 7.*) Quomodo autem nos Deus à morte peccati ad vitam justitiæ revocat? Eadem illâ potentia quâ Christum à mortuis suscitavit, ut docet Apostolus : Ut sciatis, ... quæ sit supereminens magnitudo virtutis ejus in nos, qui credimus secundum operationem potentiæ virtutis ejus, quam operatus est in Christo, suscitans illum à mortuis. (*Ibid. cap. 1. v. 18. 19. 20.*) Porro quid efficacius, quid potentius illâ virtute, quâ Deus Christum vitæ reddidit? Ergo non minus efficaciter, non minus potenter in nobis agit Deus, credentes nos, suisque præceptis obtemperantes efficiat. Hinc S. Chrysostomus, Ex eadem (Deus) potentia, inquit, quâ Christum suscitavit, nos quoque ad se traxit. (*Homil. 3. in Ep. ad Ephes. n. 1.*)

4°. Immutat Deus cor Principum. (*Job. 12. 24.*) Sicut divisiones aquarum, ita cor Regis in manu Domini; quocumque voluerit inclinabis illud. (*Prov. 21. 1.*) Transfer cor illius (Assueri) in odium hostis nostri. (*Esth. 14. 13.*) Converterit Deus spiritum Regis in mansuetudinem. (*Ibid. 15. 11.*) Atqui hæc Scripturæ verba nihil aliud sonant, quàm operationem Dei per se efficacem, nec gratiæ versatili, & ad voluntatis humanæ nutum flexibili accommodari possunt.

5°. Deus novi fœderis excellentiam & efficacissimam gratiæ potentiam sic mirificè describit : Dabo vobis, inquit, cor novum, ... auferam cor lapidem de carne vestra, & dabo vobis cor carneum, ... faciam ut in præceptis meis ambuletis, & judicia mea custodiatis & operemini. (*Ezech. 36. v. 26. & 27.*) Hic pollicetur Deus facturum se, ut promissionis filiis suis mandatis obsequantur dociles. Quomodo suis promissis stabit? An expectabit dum voluntas humana suæ invitationi pareat? An versatile duntaxat auxilium suppeditabit tandiu iners, quandiu non accesserit hominis consensus? Absit ut promissorum divinorum veritas à volubili hominum arbitrio pendeat : Promisit Deus, ait Augustinus, quod ipse facturus fuerat. (*Lib. de prædest. SS. cap. 10. n. 19.*) Faciet ergo statuto tempore, ut Electi revera velint & opere compleant quod præcipit, in ipsis potenter operando velle & perficere.

PROBATIO II.

Ex Orationis Ecclesiæ & gratiarum actionibus.

1°. S. Augustinus hoc principium statuit communi sensui planè congruum, nempe stultè existimari Deum non facere quod à se postulari præcipit : Nemo est, inquit, tam imperitus, tam carnalis, tam tardus ingenio, qui non videat Deum facere quod rogari se præcipit ut faciat. (*Ep. 217.*)

ad Vitalem, cap. 7. n. 27.) Jam dixerat: *Prorsus non oramus Deum, sed orare nos fingimus, si nos ipsos, non illum credimus facere quod oramus.* (Ibid. cap. 2. n. 7.) Atqui non solum credendi, bene agendi & perseverandi potentiam à Deo poscimus; sed & ipsum oramus ut incredulis fidem, peccatoribus iustitiam, iustis perseverantiam impertiat; ergo hæc omnia Deum operari certum est: *Orat* (Ecclesia) ait Augustinus, *ut increduli credant; Deus ergo convertit eos ad fidem: orat incredentes perseverent; ergo donat perseverantiam usque in finem.* (Lib. de dono persev. cap. 7. n. 15.)

2°. Ecclesia Dominicâ VI post Pentecosten sic orat: *Deus virtutum, cuius est totum quod est optimum, insere peccatoribus nostris amorem tui nominis, & præsta in nobis Religionis argumentum.* Dominicâ IV post Pentecosten in secreta Missæ: *Quæsumus, Domine, ... ad te nostras, etiam rebelles, compelle propitiis voluntates.* In vigilia Pentecostes: *Concede nobis, Deus, & nostram voluntatis pravitatem frangere, & tuorum præceptorum rectitudinem in omnibus adimplere.*

Ex illis autem Ecclesiæ supplicationibus eruitur istud argumentum: Illa gratia agnoscenda est, quam Ecclesia in publicis suis precibus postulat: atqui Ecclesia suis in publicis orationibus gratiam per se efficacem à Deo postulat, & quidem frequentissimè. Illa enim gratia est per se efficax, quæ divinum amorem peccatoribus inserit; quæ nobis Religionis augmentum præstat; quæ voluntatis pravitatem frangit; quæ voluntates, etiam rebelles, ad Deum compellit: atqui huiusmodi gratiam Ecclesia in suis solemnibus precibus efflagitat; ergo agnoscenda est gratia ex natura sua efficax.

In omnibus denique orationibus illas voces usurpat Ecclesia: *Tribue, da, fac, concede,* & alias similes: atqui hæc verba clarè exprimunt Deum per gratiam suam quicquid in nobis est boni efficaciter operari.

3°. Gratias agimus Deo non tantum quod nobis auxilium concesserit; quo bene agere potuimus, sed etiam quo volumus & fecimus; atqui superfluum prorsus foret sic gratias Deo agere, si Deus in nobis velle & perficere non operaretur. Quinimo injuriam Deo facimus, si gratias ipsi agimus pro beneficio quod ab ipso collatum non credimus. Non colitur mendacio & adulatione Deus, nec vult sibi acceptum referri quod non dedit: *Prorsus non gratias Deo agimus,* ait Augustinus, *sed nos agere fingimus: si unde illi gratias agimus ipsam facere non putamus.* (Epist. ad Vitalem, cap. 2. n. 7.)

Apostolus (1. Ephef. 1. 13. & Thessal. 2. 13.) gratias agit Deo pro fidelibus, non tantum quia ipsis concessa fuit credendi potestas; sed quia crediderunt; unde concludit Augustinus Deum in cordibus fidem suâ gratiâ operari: *Quid est quod hinc Deo gratias agit? nempe vanum est atque inane, si cui gratias agit, hoc ipse non fecit; sed quia hoc vanum & inane non est profecto Deus... ipse fecit, ut ... exciperent ... verbum Dei; Deus igitur operatur in cordibus hominum, ... ut convertantur & credant.* (Lib. de prædesti. SS. cap. 19. n. 39.)

PROBATIO III.

Ex Traditione.

Traditionis seriem duas in ætates opportunè partiemur; prima eos complectitur Ecclesiæ Bædæores qui ante natam Hæresim Pelagianam flouruerunt; altera eos qui post exortum illum Hæresim de gratiâ scripsere.

Testimonia Patrum qui ante Pelagium scripserunt.

Quæres 1°. cur veteres Patres naturam gratiæ gainus aperte explicaverint,

Resp. Id propter duas potissimum rationes contigisse. 1°. Enim ubi fideles edocebant, suam operam collocabant in hortandis ad virtutem hominibus, in vitiis increpandis, in corripendis peccatoribus. Populum Christianum sui officii, suæque libertatis commonebant, ut inde cognosceret merito se culpam, si contra legem ageret. De gratiæ autem efficaciam vel necessitate, de qua nondum litigabatur, paucissima dixere.

2°. Ubi cum Hæreticis suorum temporum bellum gerendum fuit, Patres suum omne studium eo contulerunt, ut dogma ab Hæreticis lacepsitum defenderent, non ut singula fidei capita seorsim elucidarent, & suis quæque argumentis stabilirent, quod supervacaneum & infinitum fuisset; cum ergo plerique ex veteribus Hæreticis, quales fuerunt Manichæi, humanæ libertati infensiores essent, quam gratiæ divinæ, Patres etiam in eo maxime suam posuerunt operam, ut liberum hominis arbitrium defenderent; parcius igitur de gratiæ efficaciam loqui oportuit, ne nova concitarent bella, & adversariis arma subministrare viderentur, cum nihil captu sit difficilius, quam libertatis cum gratiæ efficaci consensio.

Idcirco Semipelagianis Massiliensibus Augustinum arguentibus, quod suam sententiam ut stabiliret, Doctoribus qui præcesserant non uteretur sic responderet: *Quid opus est ut eorum scrutemur opuscula qui, priusquam ista Hæresis oriretur, non habuerunt necessitatem in hac difficili ad solvendum questione adversarii, quod procul dubio facerent, si respondere talibus cogerentur? Unde factum est ut de gratia Dei quid sentirent, breviter quibusdam suorum scriptorum locis, & transeunter attingerent; immorarentur vero in eis quæ adversus inimicos Ecclesiæ disputabant, & in exhortationibus ad quasque virtutes quibus Deo serviunt.* (*Lib. de prædest. SS. cap. 14. n. 27.*)

Quæres 2°. quam ob causam fieri potuerit, ut nonnullis Veteribus quædam de gratiæ natura exciderent minus accurata.

Resp. Id fieri potuit, quia pleraque fidei capita ante exortas hæreses, obscurius & indiligentius tractari solent. Quantum v. g. defudant Theologi, ut plurimorum ex Anni-Nicænis Patribus fidem de Christi Divinitate ab Arianorum calumniis vindicent! *Multa quippe, inquit Augustinus, ad fidem Catholicam pertinentia, dum Hæreticorum callidâ inquietudine exagitantur, ut adversus eos defendi possint, considerantur diligentius, intelliguntur clarius, & instantius prædicantur, & ab adversario mota quæstio discendi existit occasio.* (*Lib. 16. de civit. Dei, cap. 2. n.*)

Desinant igitur Molinistæ ex Chrysostrami aliorumque Veterum scriptis excerpere quicquid suæ opinioni consentaneum videtur; desinant quæ Veteres simplicius & quandoque incogitantius dixerunt & à quibus abstinnissent, si res ipsis cum Pelagianis fuisset; desinant, inquam, ea veluti fidei normam obtrudere, cui refragari sit nefas.

Quæres 3°. an priscos Doctores latuerit gratiæ efficaciam.

Resp. Minimè quidem. Noverant enim quid à Deo quotidie, & quæ de causâ peterent. Melius factis quam verbis, suam testabantur fidem, quando poscebant à Deo conversionem, amorem, perseverantiam: *Breviter quibusdam scriptorum suorum locis & transeunter (quid de gratia sentirent) attingerunt, inquit Augustinus; sed frequentationibus orationum simpliciter apparebat Dei gratia quid valeret: non enim poscerentur de Deo quæ præcipit fieri, nisi ab illo donaretur ut fierent.* (*Lib. de prædest. SS. cap. 14. n. 27.*)

Deinde Veteres unanimiter docuerunt in solo Deo gloriandum esse, omnem salutis spem in ipso reponendam, & alia virtutum officio, quæ